

A2003:002

Flytt av huvudkontor

– tänkbara orsaker

*Anne-Christine Strandell
Philip Löf*

Flytt av huvudkontor

- tänkbara orsaker

Anne-Christine Strandell
Philip Löf

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 063 16 66 00
Telefax: 063 16 66 01
E-post: info@itps.se
www.itps.se
ISBN 91-89606-10-8
Elanders Gotab, Stockholm 2003

För ytterligare information kontakta: Anne-Christine Strandell
Telefon: 08 456 67 28
E-post: anne-christine.strandell@itps.se

Förord

Flytt av huvudkontor har debatterats flitigt. Den mest citerade källan, *Företagsledares syn på näringsklimatet i Sverige* (NUTEK 2000) visar att antalet huvudkontor i utlandet har ökat kraftigt mellan 1997 och 2000. Men det saknas kunskap om varför allt fler företag i Sverige har huvudkontoret utomlands och vilka konsekvenser huvudkontorens lokalisering har. Även frågan om statens möjligheter att påverka företagets placering av huvudkontor är i stort sett obesvarad.

Inför nästa studie av näringsklimatet, som ITPS genomför tillsammans med NUTEK, har vi närmare analyserat tänkbara orsaker till att allt fler huvudkontor är förlagda i utlandet. Analysen baseras på tidigare studier av näringsklimatet i Sverige. Resultaten från denna analys kommer att användas för att precisera frågorna i kommande studier av näringsklimatet och av företagets internationalisering.

Resultaten visar på ett samband mellan företagets nationalitet och placeringen av deras huvudkontor. De flesta utlandsägda företagen har sina huvudkontor utanför Sverige medan flertalet svenskägda företag har huvudkontoret i Sverige. En ökad internationalisering av företagets verksamhet påverkar också lokaliseringen av huvudkontoren. Två svenskägda företag som har merparten av alla sina anställda utanför Sverige, har flyttat koncernledningarna utomlands, och ett svenskt företag har flyttat tillbaka sitt huvudkontor till Sverige. Flytt av huvudkontor tycks handla mer om företagets internationalisering än om faktorer som staten kan påverka.

Analyserna har genomförts hos ITPS av Philip Löf och Anne-Christine Strandell, projektledare.

Stockholm mars 2003

Sture Öberg,
generaldirektör

Innehåll

INLEDNING	5
Syfte	6
Metod	6
Vad är ett huvudkontor?	7
Rapportens innehåll	9
UTLANDSÄGDA FÖRETAG DOMINERAR	11
Anställda i företag med huvudkontor utomlands	13
Handelsföretag har flest huvudkontor utomlands	14
Fler svenska huvudkontor i utlandet framöver	15
TÄNKBARA ORSAKER TILL LOKALISERING	17
Förändringar i populationerna ingen huvudorsak	17
Ägarens nationalitet påverkar placeringen	20
Internationalisering påverkar lokaliseringen	23
Näringsklimatet har liten inverkan på lokalisering	24
SLUTSATSER	25
Ägarens nationalitet påverkar lokaliseringen	25
Ökad internationalisering påverkar lokaliseringen	26
Mer kunskap behövs om ägande och tillväxt	27
BILAGA 1	28
De 30 största utlandsägda koncernerna i Sverige	
BILAGA 2	29
Så gjordes undersökningen av näringsklimatet	
BILAGA 3	32
Regressionsanalys	

Inledning

Sedan länge har det svenska näringslivet internationaliserats. Detta får många olika konsekvenser. Omstrukturering av företagens verksamheter sker allt mer över nationella gränser. Flytt av huvudkontor från Sverige till andra länder är en av de konsekvenser som har debatterats flitigt. Lokalisering av huvudkontor har särskilt förknippats med lokalisering av strategiska funktioner, såsom forskning och utveckling. Man befarar att när huvudkontoren flyttar från Sverige dras också andra verksamheter med.

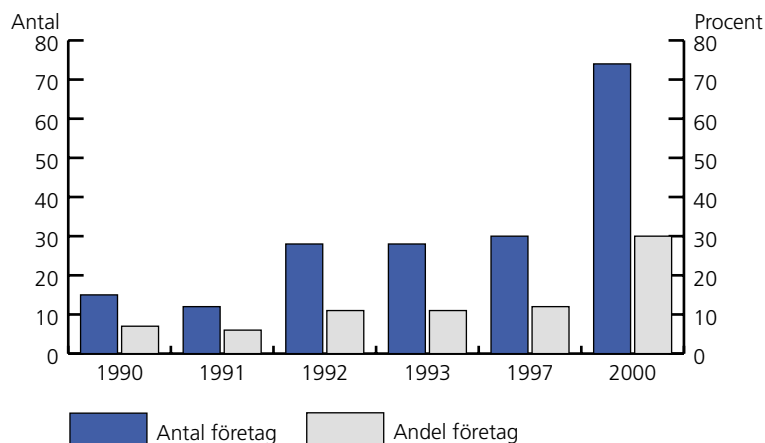
Men vi saknar kunskaper om en del väsentliga frågor. Exempelvis är det oklart om huvudkontor flyttat i den bemärkelse att de fysiskt omlokaliseras från Sverige till andra länder. Vidare saknas kunskap om varför allt fler företag i Sverige har huvudkontoret utomlands och vilka konsekvenser huvudkontorens lokalisering får. Slutligen är frågan om statens möjligheter att påverka var företagen placerar sina huvudkontor i stort sett obesvarad.

En av de mest citerade källorna i debatten om huvudkontorens lokalisering är *Företagsledares syn på näringsklimatet i Sverige* (NUTEK 2000). Sedan 1990 har sex likartade studier genomförts. Tillsammans visar de att antalet huvudkontor utanför Sverige ökade kraftigt mellan 1997 och 2000.

I studien av näringsklimatet 2000 uppgav nästan 30 procent av de intervjuade företagen att de hade sitt huvudkontor utomlands. I absoluta tal innebär detta 74 av de 250 intervjuade företagen. I figur 1 framgår hur många som hade huvudkontor i utlandet enligt intervjuaren för respektive undersökningsår.

FIGUR 1

Antal företag som uppgav att huvudkontoret fanns utomlands samt deras andel av alla intervjuade företag.

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Syfte

Syftet med rapporten är att försöka besvara frågan om varför antalet företag med huvudkontor utomlands har ökat. Vi vill framför allt studera vilken typ av företag som hade huvudkontoret utomlands 2000. Dessutom behövs ett underlag för att vi ska kunna precisera frågorna i kommande studier av näringsklimatet och av företagens internationalisering.

Metod

För att svara på frågan om varför företagen hade huvudkontoren utomlands 2000 har vi gjort nya analyser av existerande intervjusvar från 2000. Vi jämför också resultaten med några av de fem tidigare NUTEK-studierna av näringsklimatet från 1990-talet. Dessutom har vi uppdaterat ägarförändringar i de intervjuade företagen mellan 1998 och 2000, eftersom det vid intervjutillfället 2000 endast fanns uppgifter om ägandet per den sista december 1998. Vi använde ITPS statistik över internationella företag 2000 för att komplettera informationen. Statistiken innehåller inga uppgifter om huvudkontorens placering, varför vi fått basera analyserna på undersökningarna av näringsklimatet. Vi har använt en sannolikhetsmodell för att styrka förklaringarna till varför huvudkontor flyttats utomlands.

Följande tänkbara orsaker har analyserats:

- förändringar i urvalet av intervjuade företag 1997 respektive 2000
- ägarens nationalitet – ägarförändringar, definition av ägande och huvudkontor
- fysisk omlokalisering av huvudkontor från Sverige till utlandet i svenska företag
- ökad internationalisering av företagens verksamhet
- brister i det svenska näringsklimatet.

I rapporten *Företagsledares syn på näringsklimatet i Sverige* (NUTEK 2000) intervjuades företagsledare i 250 av de 400 omsättningsmässigt största företagen i Sverige bland annat om huvudkontorens placering. Intervju-företagen valdes ut från Veckans Affärers databas år 1999 över Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag (vid bokslutsåret 1998). Av dessa har vissa företag uteslutits eftersom de inte speglar villkoren inom det privata näringslivet.¹ Bland de 400 kvarvarande företagen gjordes ett slumpmässigt urval av 250 företag. I dessa företag har 250 företagsledare intervjuats, vilket innebär att det inte finns något bortfall. De uppfattningar som speglas i intervjuerna kan därför betraktas som representativa för de 400 omsättningsmässigt största företagen i det privata näringslivet i Sverige. Det är i huvudsak företagsledare i koncerners moderbolag som intervjuats, vilket innebär att de i praktiken har inflytande över betydligt fler företag än dem som ingår i undersökningen.

Vad är ett huvudkontor?

I denna rapport har vi försökt tolka vad företagsledarna avsett med huvudkontor. De intervjuade fick ingen vägledning, utan svaren baseras helt på respektive företagsledares uppfattning. I vissa fall kallas koncernledningens placering för huvudkontor, i andra är det företagets säte som styrt. Även vem det är som utövar inflytande över verksamheten och ägarens hemvist, har påverkat uppfattningarna om var huvudkontoret är placerat. Möjligen har även företagets namn påverkat några svar.

För att förstå vad som menas med ett huvudkontor behövs också kunskap om hur en stor koncern är organiserad och hur ägandet och inflytandet i koncernen definieras.

En koncern är mer än ett företag

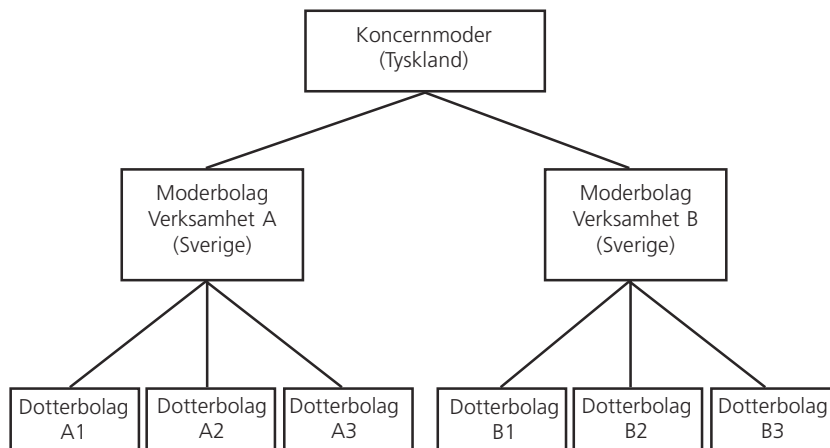
En koncern består av minst två företag, ett moderbolag och ett dotterbolag. Varje bolag är en egen juridisk person och har ett huvudkontor (säte). En stor koncern har förutom moderbolag även ett koncernmoderbolag, som vanligen är den yttersta ägaren i koncernen.

¹ Se bilaga 2.

Olika verksamhetsområden kan ha olika moderbolag som ansvarar för ett antal dotterbolag. I stora globala koncerner kan en koncernmoder ha egna moderbolag som i sin tur har dotterbolag i olika länder. Alternativt är dotterbolagen organiserade direkt under en koncernmoder.

FIGUR 2

Exempel på en koncernstruktur i Sverige med ägare i Tyskland.

I figuren ovan visas ett förenklat exempel på en koncernstruktur. I undersökningen av näringsklimatet (NUTEK 2000) är det i huvudsak placeringen av koncernens eller moderbolagets huvudkontor som efterfrågats. Flertalet företag i undersökningen är koncerner och intervjuerna har i huvudsak gjorts med någon i företagsledningen vid koncernens moderbolag i Sverige. Om koncernmodern fanns utomlands, intervjuades i stället moderbolaget för verksamheten eller dotterbolaget i Sverige.

I en koncern kan det således finnas flera huvudkontor. Dessutom kan styrningen av dotterbolagen antingen vara centraliserad eller decentraliserad, det vill säga dotterbolagen kan ha olika grad av självständighet. Vid en diskussion om betydelsen av huvudkontorens lokalisering, bör man fråga vilket huvudkontor i koncernen som är mest relevant.

Av praktiska skäl har alla intervjuer genomförts i Sverige. Detta kan innebära en viss skillnad i uppfattning hos företagsledarna om vilket huvudkontor som avses, i synnerhet bland de utlandsägda företagen.

Definition av huvudkontor

Det finns ingen entydig definition av huvudkontor, men i regel menar man det kontor där koncernchefen, VD:n och ledningsgruppen, vanligen 10–20 personer², finns. Det finns också moderbolag för utlandsägda koncerner i Sverige som varken är momsregistrerade eller har några anställda, så kallade vilande företag. Där bedrivs den huvudsakliga verksamheten i dotterbolagen. I vissa fall räknas stabsfunktioner med övergripande ansvar för koncernens verksamhet in, som ekonomi, information och personalfrågor.

Med huvudkontor kan också avses sätet för en juridisk person, det vill säga där moderbolaget är registrerat och betalar skatt. Koncernledning, staber respektive juridiskt säte kan vara lokaliserade på olika orter eller i olika länder. Många stora koncerner har minskat storleken på sina huvudkontor under de senaste decennierna.

Definition av ägande

Ett företag är utlandsägt om mer än hälften av aktiernas röstvärde innehas av utländska ägare. Om företaget tillhör en koncern vars koncernmoder är utlandsägt, räknas det som utlandsägt. Är koncernmodern ägd i flera led är det den yttersta ägaren, det vill säga det moderbolag som i sin tur inte ägs till mer än 50 procent av något annat bolag, som bestämmer vilken nationalitet alla bolag i koncernen tilldelas. Om ett företag har två eller flera ägare med olika nationalitet, gör ITPS speciella bedömningar av hur inflytandet utövas över företaget och huruvida någon ägare dominerar³.

Rapportens innehåll

Rapporten inleds med en beskrivning av vilka typer av företag som hade huvudkontor i utlandet år 2000. Analysen försöker sedan fånga tänkbara orsaker till placeringen av huvudkontor. Vi diskuterar huruvida undersökningsmetoden kan påverka resultatet. Därefter analyseras sambandet mellan ägarens nationalitet och lokalisering av huvudkontoret. Slutligen diskuteras på vilket sätt företagens internationalisering respektive näringsklimatet i Sverige påverkar lokaliseringen.

² Axelsson, Midby, *De nya utvandrarerna? Länsstyrelsen i Stockholm, Rapport 1998:3*.

³ ITPS, *Utlandsägda företag 2001*.

Utlandsägda företag dominerar

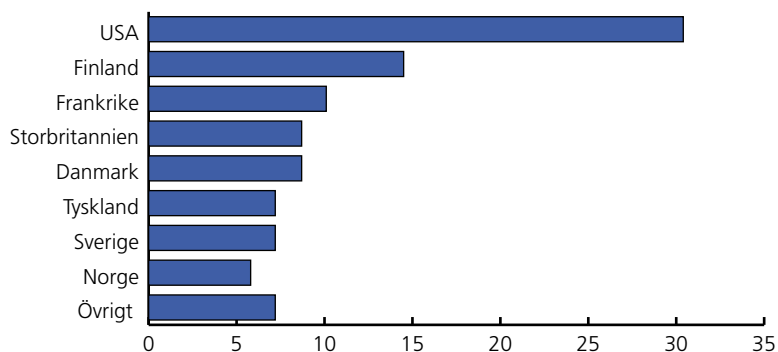
Det är främst utlandsägda företag som har huvudkontor i utlandet, 69 av 100 intervjuade utlandsägda företag. Av 150 intervjuade svenskägda företag uppgav 5 att huvudkontoret fanns utomlands, varav 2 företag har flyttat koncernledningarna utomlands. Andelen utlandsägda företag i undersökningarna ökade kraftigt mellan 1993 och 1997, medan företagens placering av huvudkontor i utlandet ökade mest mellan 1997 och 2000. Se figur 1 och tabell 1.

År 2000 hade enligt intervjusvaren 74 av de 250 undersökta företagen sina huvudkontor utomlands, av dessa var 9 svenskägda och 65 utlandsägda. Ägarförhållandena fastställdes med hjälp av den statistik som existerade över utlandsägda företag den sista december 1998. De företag som inte definierades som utlandsägda 1998 räknades som svenskägda vid intervjutillfället. I den här analysen har vi därför uppdaterat ägarförhållandena per den sista december 2000 i de företag som uppgav att de hade huvudkontoret utomlands, så att uppgifterna blir mer jämförbara med intervjutillfället.

Vid en närmare granskning av de 9 företag som definierades som svenska i undersökningen framkommer att 4 av dessa var utlandsägda och 5 svenskägda år 2000. Det innebär att det egentligen var 69 utlandsägda företag som svarade att huvudkontoret fanns utomlands 2000. År 2000 hade enligt intervjusvaren 30 utlandsägda företag sina huvudkontor i Sverige. De flesta av dessa företag är före detta svenskägda företag som blivit förvärvade av en utländsk ägare. Svaren tyder på att företag kan behålla huvudkontoret i Sverige efter ett utländskt övertagande.

Av de företag som enligt intervjuerna 2000 uppgav att de hade sitt huvudkontor utomlands var nästan en tredjedel amerikanska. Företag från Finland och Frankrike svarade för nästan 15 respektive drygt 10 procent av huvudkontoren i utlandet.

FIGUR 3

Andel företag med huvudkontor utomlands, sorterade efter ägarland 2000 (i procent).

Källa: NUTEK 2000 och ITPS, Utlandsägda företag 2000

Anm: Figuren baseras på intervjuer av 74 företag, 69 utlandsägda och 5 svenskägda företag. Uppgifter saknas för två företag. OBS! Uppgifterna avser ägarland, vilket kan men inte behöver motsvara lokalisering av huvudkontor. Ägarlandet Sverige avser exempelvis de fem svenskägda företag som svarat att huvudkontoret finns utomlands.

Det var också de utlandsägda företagen som svarade för den största ökningen av huvudkontor utomlands. Tabell 1 visar bland annat förändringen av andelen utlandsägda företag som uppgivit att huvudkontoret fanns i utlandet i undersökningarna 1993, 1997 och 2000. Andelen huvudkontor i utlandet bland dessa företag fördubblades mellan 1997 och 2000.

TABELL 1

Utlandsägda företags uppfattning om framtida lokalisering av huvudkontor vid olika intervju tillfällen. Andel av alla intervjuade utlandsägda företag (procent).

Lokalisering	1993	1997	2000
HK i Sverige om fem år	52	41	25
HK utomlands om fem år	7	28	4
HK redan utomlands	40	30	67
Vet ej	1	1	4

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Anm. I undersökningarna 1990–1992 fanns ingen uppgift om de intervjuade företagens nationalitet. HK=huvudkontor.

I tabell 2 är de utlandsägda företagen (efter uppdatering av ägandet) indelade efter etableringsår och etableringsform i Sverige, samt efter lokalisering av huvudkontoret i Sverige och utomlands. Totalt ingick 100 utlandsägda företag i undersökningen. Av dessa uppgav 69 att de hade huvudkontoret utomlands och 30 att huvudkontoret fanns i Sverige. Ett företag lämnade ingen uppgift om huvudkontorets placering.

TABELL 2

Antal intervjuade utlandsägda företag i Sverige sorterade efter etableringsår i Sverige, lokalisering av huvudkontoret och etableringsform 2000.

Etableringsår i Sverige	Huvudkontor i Sverige			Huvudkontor utomlands		
	Antal etablerade företag	därav förvärv	därav nyetablering	Antal etablerade företag	därav förvärv	därav nyetablering
Före 1991	7	7	0	44	24	16
1991-1992	3	3	0	7	5	2
1993-1994	6	4	2	9	7	2
1995-1996	2	2	0	5	4	0
1997-1998	10	9	0	2	1	0
1999	1	1	0	0	0	0
Uppgift saknas	1	0	0	2	1	0
Totalt	30	26	2	69	42	20

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Anm. Uppgifter saknas om ett företags lokalisering av huvudkontor och om tre företags etableringsformer eller etableringsår.

Merparten av de utlandsägda företag (44 av 69 företag eller 64 procent) som svarade att huvudkontoret fanns i utlandet 2000, etablerades i Sverige före 1991. Den äldsta etableringen ägde rum på 1800-talet. Motsvarande andel av de utlandsägda företag som svarade att huvudkontoret fanns i Sverige etablerades efter 1993 (19 av 30 eller 63 procent).

Förvärv dominerar som etableringsform oavsett om huvudkontoret ansågs vara beläget i Sverige eller utomlands. Däremot var det betydligt fler nyetableringar i Sverige bland företag med huvudkontor i utlandet än sådana som svarade att huvudkontoret fanns i Sverige.

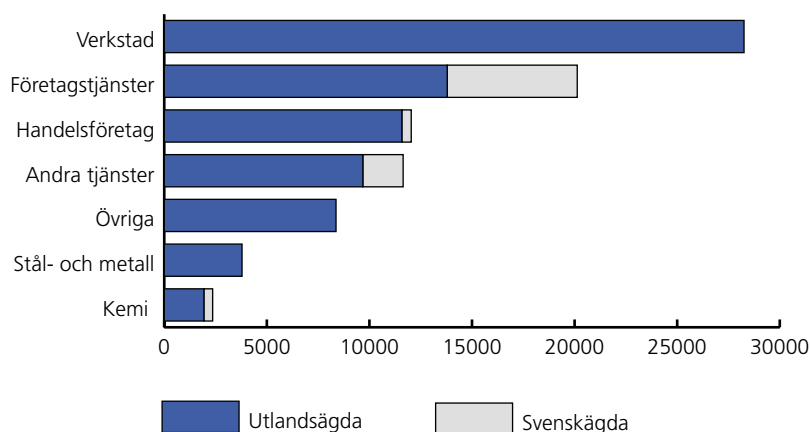
Anställda i företag med huvudkontor utomlands

I de undersökta företagen fanns cirka 84 000 anställda i Sverige som styrdes av huvudkontor i utlandet, enligt vår uppdatering av ägandet till år 2000. Av dessa var 77 000 anställda i utlandsägda företag och cirka 7 000 i svenskägda företag. Då har vi inte räknat med tre svenskägda företag och ett utlandsägt företag där lokaliseringen av huvudkontoret kan diskuteras.

De flesta av de sysselsättningsmässigt större bolagen som har huvudkontoret utomlands finns i branscherna verkstadsindustri och företagstjänster. Handelsföretagen är mindre och har i regel få anställda per företag. Däremot finns det förhållandevis många handelsföretag i urvalet, vilket gör att summan av de anställda i handelsföretag ändå blir relativt hög.

FIGUR 4

Antalet anställda i företag i Sverige som har huvudkontoret utomlands, sorterat efter bransch enligt intervjuerna 2000.

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Anm. Övriga omfattar skog (inkl. förlag) och livsmedel. Gruppen Andra tjänster består av speditörer, resebyråer, rederier och restauranger.

Handelsföretag har flest huvudkontor utomlands

Handelsföretagen hade flest huvudkontor utomlands jämfört med antalet intervjuade företag inom respektive bransch både 1997 och 2000. Dessa företag svarade dessutom för den största ökningen (från 14 till 32 huvudkontor) mellan dessa år. År 2000 var 43 procent av alla huvudkontor i handelsföretag belägna utomlands.

En stor del av handelsföretagen är återförsäljare inom stora utländska koncerner som tillverkar motorfordon och elektronik eller importerar och distribuerar petroleumprodukter. Ökningen har också varit kraftig i andra tjänsteföretag samt i stål- och metallindustrierna. Inom andra tjänstesektorer är det främst transportföretag och stödtjänster till transporter såsom speditörer, rederier och resebyråer som uppgivit att de har sina huvudkontor utomlands. Verkstadsindustrins elva huvudkontor utomlands tillhörde främst maskin- och elektronikföretag.

TABELL 3

Antal företag som svarat att huvudkontoret är placerat utomlands efter bransch år 2000.

-
- 32 handelsföretag: import och försäljning av fordon, elektronik och olja
 - 11 verkstadsföretag: maskiner och elektronik
 - 8 andra tjänster: speditörer, resebyråer, rederier och restauranger
 - 7 företagstjänster
 - 4 kemiföretag inklusive läkemedel
 - 4 stål- och metallföretag
 - 8 övriga: skog (inklusive förlag) och livsmedel

Summa: 74 företag

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Fler svenska huvudkontor i utlandet framöver

I likhet med tidigare års undersökningar av näringsklimatet ställdes också år 2000 en fråga om huvudkontorets framtida lokalisering. Mellan 1997 och 2000 minskade andelen företag som räknade med att huvudkontoret kommer att finnas utomlands under de fem närmaste åren, från 20 till 6 procent av alla intervjuade. Detta motsvarar en minskning från 49 till 14 företag. Ser man däremot till de svenska företagen, så var det år 2000 fler som trodde att huvudkontoret skulle placeras utomlands än 1997, en ökning från 1 till 9 svenska företag.

I undersökningen 2000 fick de företag som redan hade sina huvudkontor utomlands svara på om de planerar att flytta huvudkontoret till Sverige. Ett utlandsägt företag övervägde att omlokalisera huvudkontoret från utlandet till Sverige under de närmaste fem åren.

Tänkbara orsaker till lokalisering

En mängd olika faktorer kan påverka resultatet av en intervjuundersökning. Vi har närmare analyserat några tänkbara orsaker till huvudkontorens lokalisering, eftersom intervjuvärderna om huvudkontorets lokalisering beror på hur företagsledarna uppfattat frågan.

Antalet huvudkontor i utlandet ökade mest mellan 1997 och 2000. Kan denna ökning bero på att det var olika företag och företagsledare som intervjuades vid dessa tillfällen? Är den viktigaste förklaringen att det utländska ägandet av företag i Sverige ökat kraftigt sedan slutet av 1990-talet? Har svenskägda företag omlokaliserat huvudkontor från Sverige till utlandet? Är ”flytt” av huvudkontor ett naturligt inslag i företagets internationalisering? Ökar antalet huvudkontor i utlandet på grund av dåliga villkor för näringslivet att bedriva och utveckla verksamhet i Sverige?

Vi har analyserat följande tänkbara orsaker:

- förändringar i urvalet av intervjuade företag 1997 respektive 2000
- ägarens nationalitet – ägarförändringar, definition av ägande och huvudkontor
- fysisk omlokalisering av huvudkontor från Sverige till utlandet i svenska företag
- ökad internationalisering av företagets verksamhet
- brister i det svenska näringsklimatet.

Förändringar i populationerna ingen huvudorsak

Kan ökningen i antal företag med huvudkontoret utomlands förklaras av att det var olika företag som ingick i urvalen de olika åren? Principerna för att bestämma såväl population som urval var desamma. Däremot kan det ha skett förändringar i vilka företag som ingår bland de 400 med högst omsättning, liksom vilka personer i företagen som har intervjuats.

Generellt kan sägas att ett slumpmässigt urval som baseras på företag med hög omsättning innebär att andelen tjänsteföretag i populationen blir högre än om urvalet baseras på företag med många anställda. Detta beror på att flera tjänsteföretag, exempelvis importagenturer och rederier, har hög omsättning i relation till antalet anställda. I industriföretag är relationen mellan omsättning och anställda mer parallell, det vill säga företag med hög omsättning har också många anställda.

I samtliga undersökningar har 250 företag slumpmässigt valts ut bland de 400 omsättningsmässigt största företagen. Urvalet gjordes från Veckans Affärers databas, Sveriges 500 största företag⁴. Populationen på 400 företag återstår sedan populationen gallrats så att undersökningen ska kunna spegla villkoren inom det privata, vinstdrivande och konkurrensutsatta näringslivet.⁵ Eftersom urvalen är stora i förhållande till hela populationen, borde förändringar i urvalen inte påverka svaren i någon större omfattning.

Små förändringar av branscher

De 400 företag som intervjuades 2000 består till 77 procent av samma företag som 1997, vilket betyder att 23 procent av företagen förändrats på grund av skillnader i omsättning. Skillnaderna i branschfördelningen av dessa två populationer är dock små. Detta återspeglas även i urvalen på 250 företag.

Intervjuszvaren har fördelats efter en grov branschindelning. Vissa branscher slogs ihop enligt följande:

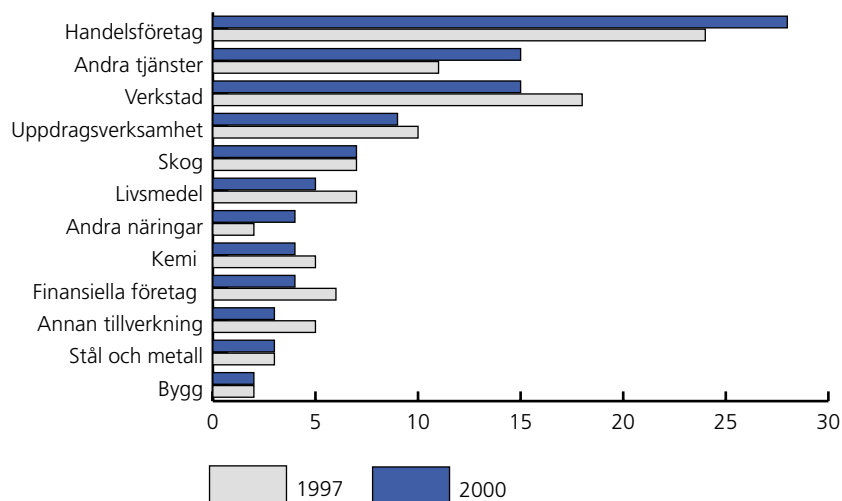
- Annan tillverkningsindustri – tillverkning av cement, glas, isolering och möbler
- Uppdragsverksamhet – företagstjänster som konsulter, reklambyråer, revisionsbyråer, data- och programvaruföretag
- Andra tjänsteföretag – transportföretag, resebyråer, restauranger och medieföretag exklusive tidningar och förlag.
- Andra näringar – gruvor och energibolag.

I figur 5 delas företagen i urvalen för de båda åren upp i olika branscher. Vilka företag som intervjuades 1997 och 2000 har förändrats mest i branscherna andra tjänster och handelsföretag, där andelen intervjuade företag ökade från 11 till 15 procent respektive från 24 till 28 procent av urvalet. Detta motsvarade ökningarna från 26 till 38 respektive från 59 till 69 företag i absoluta tal. Andelen intervjuade verkstadsföretag minskade från 18 till 15 procent av urvalet mellan 2000 och 1997.

⁴ För mer information se: NUTEK 2000, "Företagsledares syn på näringsklimatet i Sverige", sid 18.

⁵ Se bilaga 2.

FIGUR 5

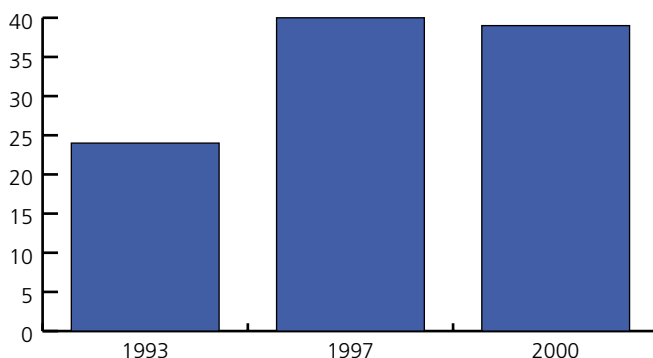
Branschtillhörighet i urvalet 1997 och 2000, procent av samtliga intervjuade företag.

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Andelen utlandsägda företag ungefär lika 2000 som 1997. Åren 1993, 1997 och 2000 utgjorde andelen utlandsägda företag 24, 40 respektive 39 procent av det totala antalet intervjuade företag. Ökningen inträffade således mellan 1993 och 1997, medan dessa andelar i stort sett var oförändrade mellan 1997 och 2000. Ökningen av antalet huvudkontor i utlandet mellan 1997 och 2000 beror alltså inte på att andelen intervjuade utlandsägda företag ökade denna period. Däremot har, som tidigare nämnts, utlandsägda företag svarat för den största ökningen av antalet huvudkontor mellan 1997 och 2000. Figur 6 visar andelen intervjuade utlandsägda företag.

FIGUR 6

Andelen utlandsägda företag 1993, 1997 och 2000, procent av samtliga intervjuade företag.

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Anm. I undersökningarna 1990–1992 fanns ingen uppgift om de intervjuade företagens nationalitet.

Ägarens nationalitet påverkar placeringen

Det finns ett tydligt samband mellan företagets nationalitet och placeringen av huvudkontoren. De flesta utlandsägda företag har sina huvudkontor utanför Sverige och flertalet svenskägda företag har huvudkontoret i Sverige. Däremot har fler utlandsägda företag sina huvudkontor i Sverige än vad svenskägda företag har i utlandet. År 2000 hade 30 av 100 utlandsägda företag sitt huvudkontor i Sverige och två alternativt fem av 150 svenskägda företag hade huvudkontoret i utlandet.

Det är således främst utlandsägda företag som har sina huvudkontor utomlands. Bland det fåtal svenska företag som har huvudkontoret utomlands handlar det antingen om företag med en omfattande global verksamhet eller att delar av ägandet och inflytandet finns utanför Sverige.

Något händer i de utlandsägda företagen

Vi har konstaterat att utlandsägda företag hade flest huvudkontor utomlands 2000 samt att de svarade för den största ökningen av huvudkontor i utlandet mellan 1997 och 2000. De flesta av de 69 utlandsägda företagen som uppgav att huvudkontoret fanns utomlands har varit utlandsägda sedan början av 1990-talet eller tidigare. Detta tyder på att vissa företag som var utlandsägda 1997 hade huvudkontoren i Sverige då och i utlandet tre år senare.

Även vår regressionsanalys av samband mellan orsaker och huvudkontorens lokalisering visar att det utländska ägandet är den viktigaste förklaringen till lokalisering av huvudkontor i utlandet. Se bilaga 3.

Analysen tyder på att flertalet företag som år 2000 hade huvudkontor utomlands var med i båda undersökningarna. Detta innebär att ett antal utlandsägda företag tycks ha svarat att de hade huvudkontoret i Sverige år 1997 och i utlandet år 2000. En fråga återstår att besvara: Varför har fler utlandsägda företag huvudkontor utomlands 2000 än 1997, när förändringar i ägandet inte ägt rum denna period?

En möjlig förklaring är att företagen har organiserats om flera år efter ägarbytet och därmed fått minskad självständighet. Alternativt har intervjupersonerna haft olika uppfattning om huvudkontorets lokalisering 1997 respektive 2000.

År 2000 hade enligt intervjuaren 30 utlandsägda företag sina huvudkontor i Sverige. Flertalet av dessa företag är före detta svenskägda företag som blivit förvärvade av en utländsk ägare. Svaren tyder på att företag kan behålla huvudkontoret i Sverige efter det utländska övertagandet. Men det kan också handla om hur huvudkontoret definieras, om intervjupersonerna avsett exempelvis huvudkontoret för ett dotterbolag eller den yttersta ägarens eller koncernmoderns huvudkontor.

Det verkar som att effekterna på huvudkontorens placering vid utländska företagsuppköp i Sverige inte syns direkt. Data tyder dock på en gradvis förändring där huvudkontoret så småningom kan hamna i utlandet.

Sammanfattningsvis verkar inte tiden för ändringar i ägandet sammanfalla med ändrad lokalisering av huvudkontoret.

De flesta svenska företag har huvudkontor i Sverige

Av samtliga svenska företag uppgav merparten att de hade huvudkontoret i Sverige år 2000. Enligt företagsledarna fanns 174 av 250 huvudkontor i Sverige och enligt våra bedömningar skulle 178 av 250 huvudkontor ha varit lokaliserade i Sverige år 2000. Uppdateringar av ägandet i de intervjuade företagen visar att 144 svenskägda företag hade huvudkontoret i Sverige, varav ett blivit svenskägt under perioden och flyttat tillbaka till Sverige.

Två av de undersökta svenskägda företagen har i fysisk bemärkelse flyttat sina huvudkontor, det vill säga koncernledningarna, utomlands. I bägge fallen rörde det sig om företag med omfattande internationell verksamhet med 97 respektive 98 procent av alla anställda utomlands. Fysisk omplacering av svenska företags huvudkontor utgör sannolikt bara en liten del av förklaringen till att fler huvudkontor finns i utlandet.

För tre av de svenska företagen beror lokaliseringen av huvudkontoren på hur ägande och inflytande definieras. För ett svenskägt företag saknas dessutom uppgifter om var huvudkontoret finns. Vi har valt att betrakta dessa företags huvudkontor som lokaliserade i Sverige.

Oklara definitioner i tre av företagen

För tre svenskägda företag har företagsledarna gjort en annan bedömning än vi och svarat att huvudkontoret fanns i utlandet. Svaret kunde ha varit Sverige om definitionen av nationalitet motsvarat den som ITPS tillämpar i den officiella statistiken. I dessa tre företag, som ytterst kontrollerades av svenska ägare, har troligtvis företagsledaren bedömt det utländska inflytande som betydande och ansett att huvudkontoret tillhörde den utländska partnern eller ägaren.

I det första fallet var företaget ägt i flera led och hade sin närmaste ägare utomlands men sin yttersta ägare i Sverige.

I det andra fallet var företaget ägt till hälften från Sverige och till hälften från utlandet. Företagets namn inkluderade den utländska ägarens namn. (Den utländska ägaren köpte den återstående hälften i företaget i januari 2002 och därefter har övertagandet godkänts av EU-kommissionen, vilket innebär att detta företag är helt utlandsägt sedan 2002).

Det tredje företaget var franchisetagare till en utländsk koncern, men med ägande, ledning och säte i Sverige. Franchising innebär att en franchisegivare och en franchisetagare tecknar avtal som ger den senare rätt att använda ett varumärke och affärskoncept mot betalning. Franchisetagaren måste således följa instruktioner från franchisegivaren.

Företagsledarnas svar på frågan om huvudkontorets lokalisering kan inte sägas vara felaktiga, eftersom det är svårt att definiera inflytande i komplexa ägarsituationer. Det finns också olika uppfattningar om hur inflytandet ska bestämmas i sådana fall som nämnts ovan. Definition av delat ägande har exempelvis diskuterats inom EU och OECD i flera år utan att medlemsländerna kunnat enas om en gemensam syn och tillämpning. Samtidigt ökar antalet företag med två eller flera ägare från olika länder⁶.

Sammanfattningsvis finns viss oklarhet i tre svenska företag om var huvudkontoret ska anses vara placerat. Diskussionen ovan om definitioner pekar på svårigheter att definiera ägande respektive placering av huvudkontor när ägarstrukturerna är komplexa och företag ägs i flera led, har ett delat 50/50-ägande eller franchiseavtal över gränserna.

⁶ Se ITPS, *Utlandsägda företag 2001*.

Internationalisering påverkar lokaliseringen

Analysen av de företag som hade huvudkontoren utomlands 2000 visar att de viktigaste orsakerna till att huvudkontoren flyttat är:

- det utländska ägandet
- företagets internationalisering där verksamheten i Sverige är av marginell omfattning.

Företag med en hög grad av internationalisering, det vill säga där mer än 50 procent av alla anställda arbetar i utlandet, har enligt vår regressionsanalys en högre sannolikhet att placera huvudkontoret utomlands än de som har en låg internationaliseringsgrad. Detta gäller i synnerhet för utlandsägda företag i Sverige. Se bilaga 3.

Undersökningen av näringsklimatet har genomförts sex gånger under perioden 1990 till 2000. Frågan om huvudkontorens placering har förekommit i alla undersökningar, men orsakerna till lokalisering undersöktes bara år 2000. Dessutom gällde denna fråga endast framtida placering och inte varför huvudkontoret redan fanns utomlands. Det var ytterst få företagsledare som år 2000 räknade med att huvudkontoret skulle vara placerat utomlands om fem år. De som trodde det, gav inte heller någon entydig förklaring till varför företaget övervägde att placera huvudkontoret utomlands. Företagen uppgav flera olika skäl, varav några kan påverkas genom statliga insatser. Internationalisering, det vill säga internationell expansion, och att komma närmare utländska marknader dominerade som orsaker till omlokalisering.

En verksamhet som är mer omfattande i utlandet än i Sverige verkar således vara en viktig orsak till att antalet huvudkontor ökat i utlandet. Flera av de utlandsägda företagen med huvudkontor i utlandet hade bara en marginell del av sina anställda i Sverige. Även de två svenskägda koncerner som omlokaliserat koncernledningen till utlandet hade en endast marginell del av sina verksamheter i Sverige, mellan två och tre procent av alla anställda. Ökningen av huvudkontor utomlands för handelsföretag visar att återförsäljare i Sverige köpts av den utländska tillverkaren eller att säljbolag nyetablerats i Sverige. De flesta av dessa säljbolag ingår i globalt verksamma tillverkningsföretag, flera med mindre än en procent av alla anställda i Sverige.

Komplexa ägarsamband och svårigheter att definiera ägande och inflytande bidrar till oklarhet om var ett huvudkontor kan anses vara lokaliserat. Allt fler företag får två eller flera ägare med olika nationalitet, vilket också är en del i företagets globalisering, det vill säga exempel på ökad integration av verksamheter över nationella gränser.

Däremot har flera svenska företag som köpts upp av utländska ägare fått behålla huvudkontoren i Sverige efter ägarförändringen. I dessa fall verkar merparten av verksamheten vara lokaliserad i Sverige eller så har företagen haft ett decentraliserat ansvar som inte förändrats på grund av det utländska ägandet.

Näringsklimatet har liten inverkan på lokalisering

Resultaten från intervjuerna pekar på att statliga åtgärder kan påverka placeringen av huvudkontoren i viss omfattning. Förbättrade rekryteringsmöjligheter av kompetenta ledare i Sverige eller från utlandet till Sverige är ett exempel. Möjligheten att rekrytera ledare från utlandet till Sverige påverkas också av en rad sociala faktorer, av vädret samt i några enstaka fall av lagar och skatter. Förbättrade kommunikationer mellan Sverige och övriga världen kan också underlätta placeringen av huvudkontor i Sverige. Dessa förklaringar baseras på 15 intervjusvar om framtida placering av huvudkontor.

Att fler huvudkontor återfinns utomlands tycks således till stor del handla om ägandet, marginell omfattning av verksamheten i Sverige och behov av närhet till kunderna. I mindre utsträckning verkar det vara styrt av faktorer som staten kan påverka.

Eftersom det är främst utlandsägda företag och i synnerhet återförsäljare för stora utländska tillverkare som svarar för den största ökningen av antalet huvudkontor i utlandet, är brister i det svenska näringsklimatet troligen inte någon dominerande orsak till de förändringar som hittills ägt rum. För de företag som har all produktion och merparten av sina anställda utanför Sverige, är Sverige knappast ett realistiskt alternativ för lokalisering av varken sätet eller ledningen.

Slutsatser

Analysen visar att merparten av alla intervjuade svenska företag har sitt huvudkontor i Sverige och att de flesta, men inte alla, utlandsägda företagen har huvudkontoret utomlands.

Ägarens nationalitet påverkar lokaliseringen

Efter vår uppdatering av ägandet per den 31 december 2000 visade det sig att 5 svenskägda och 69 utlandsägda företag svarade att huvudkontoren fanns utomlands 2000. Enligt vår bedömning av ägande och inflytande skulle 3 av dessa svenskägda företag ansetts ha huvudkontoren i Sverige.

Vi kan inte se någon tydlig tendens till att svenska företag fysiskt flyttar sina huvudkontor från Sverige. Det mönster som går att urskilja är att fler utlandsägda företag hade sina huvudkontor utomlands år 2000 än 1997 och att 2 av 174 svenska företag flyttade sina koncernledning utomlands under samma period. Samtidigt har ett företag blivit svenskägt igen och flyttat tillbaka sitt huvudkontor till Sverige.

År 2000 hade 30 av 96 intervjuade utlandsägda företag huvudkontoret placerat i Sverige. En övervägande majoritet av de utlandsägda företag som hade huvudkontoren i Sverige blev utlandsägda mellan 1993 och 2000 genom att de svenska företagen förvärvades av utländska. Merparten av de 69 företag som nämnts ovan har varit utlandsägda länge – från slutet av 1800-talet till början av 1990-talet. Tiden för ägarförändringen tyder på att huvudkontorets placering inte påverkas omedelbart vid ett ägarskifte.

Olika definition av ägande och inflytande har, som redan nämnts, haft inverkan på tre svenska företags uppfattning om var deras huvudkontor finns.

Förändringar i populationerna och urvalet i undersökningarna 1997 respektive 2000 har enligt vår analys haft en liten inverkan på svaren. Populationerna på 400 företag som använts för slumpmässigt urval av 250 företag, bestod till 77 procent av samma företag i undersökningarna 1997 och 2000.

Vår analys av samband mellan orsaker och lokalisering av huvudkontor (se bilaga 3) visar också att det utländska ägandet och en hög andel anställda i utlandet är de främsta förklaringarna till att huvudkontor placeras i utlandet. Analysen av de företag som hade huvudkontoren utomlands 2000, visar således att de viktigaste orsakerna till ”flytten” av huvudkontor är det utländska ägandet och att företagen har tyngdpunkten i sina verksamheter utanför Sverige.

Ökad internationalisering påverkar lokaliseringen

Att företag har mer omfattande verksamhet i utlandet än i Sverige är en viktig anledning till att huvudkontoret förläggs utomlands. Det visar både vår analys och svaren på frågan om framtida lokalisering samt de två exemplen på svenskägda koncerner som omlokaliserat koncernledningarna från Sverige. De svenskägda koncernerna som omlokaliserat koncernledningarna från Sverige till utlandet hade endast mellan två och tre procent av alla sina anställda i Sverige. Flera av de utlandsägda företagen med huvudkontor i utlandet hade också bara en mycket liten del av sina anställda i Sverige. Merparten, men inte alla, utlandsägda företag i Sverige hade således huvudkontoret utomlands 2000. Storleken på och ökningen av huvudkontor bland handelsföretagen visar också att företagens internationalisering är en viktig orsak. De flesta handelsföretagen ingår nämligen i stora, globalt verksamma, koncerner med en marginell del av sin verksamhet i Sverige.

Tradition binder troligen svenskägda företag till Sverige. De flesta huvudkontor för svenska företag ligger i Sverige och koncernledningarna är fortfarande i huvudsak svenska, trots att flera av de största företagen har tyngdpunkten av sin verksamhet utanför Sverige. Även flera svenska företag som köpts upp av utländska ägare har fått behålla huvudkontoren i Sverige.

För att klara den allt hårdare internationella konkurrensen är det viktigt att svenska företag bedriver verksamhet i länder där det finns en stor eller ökande efterfrågan. Detta verkar också vara motivet till att antalet anställda i dotterbolag till svenskägda företag som styrs från huvudkontor i Sverige har ökat kraftigt. Att det utländska ägandet också ökar i Sverige är en naturlig del i företagets internationalisering.

Sverige är ett litet land i förhållande till de största företagen. För att växa måste de således söka sig till andra länder. Dessutom har konkurrensen mellan olika länder ökat när det gäller att attrahera investeringar. Sverige kan rimligen inte vara bäst och attraktivast inom alla områden. Kampen om huvudkontorens lokalisering kanske förloras, men konkurrensen om viss verksamhet med högt förädlingsvärde kan ändå vinnas.

Tillväxten i Sverige avgörs inte främst av var huvudkontoren finns, utan av företagets förmåga att generera välstånd i landet. Under 1990-talet har investeringarna i forskning och utveckling fortsatt att öka i Sverige, trots svenska företags expansion i utlandet och ett ökat utländskt övertagande av stora industrikoncerner med omfattande utvecklingsverksamhet.

Mer kunskap behövs om ägande och tillväxt

Bristande kunskaper om hur företags ägande påverkar tillväxten och sysselsättningen i ett land ger ett stort utrymme för spekulationer. Hittills har analyser av produktivitet i utlandsägda företag och nationellt ägda företag visat att utlandsägda företag i genomsnitt är effektivare. Sådana analyser har vanligtvis baserats på aggregerade data på branschnivå och utan hänsyn till om de studerade grupperna är direkt jämförbara. Därför har skillnader i produktivitet mellan utlandsägda och nationella företag inte kunnat förklaras.

Kunskaper saknas också i stor utsträckning om omfattningen och effekterna av var produktion, forskning och utveckling samt huvudkontor lokaliseras.

Huvudkontorens roll har förändrats och de består numera vanligen av ett fåtal personer. I stora globalt verksamma företag befinner sig någon i ledningen ständigt på resor till bolag i andra länder. Det finns inte heller några klarlagda och entydiga samband mellan lokalisering av huvudkontor och strategisk verksamhet såsom forskning och utveckling.

De senaste decennierna har förvärv av företag blivit ett allt vanligare sätt att växa. Det är vanligare med förvärv än med nyetableringar i de industrialiserade länderna. Samtidigt saknas elementära kunskaper om hur olika etableringsformer påverkar tillväxten och sysselsättningen i ett längre perspektiv.

Slutligen kan spridning av kunskaper bidra till ökad tillväxt, men metoder för att studera kunskapsspridning behöver utvecklas ytterligare.

Bilaga 1

TABELL 4

De 30 största utlandsägda koncernerna i Sverige 2000

Namn	Anställda
ABB Norden Holding AB	19986
Ford VHC AB (Volvo PV)	19499
Astrazeneca AB	12586
Manpower Sverige AB	11070
Stora Kopparbergs Bergslags AB	9457
Saab Automobile AB	8969
ISS Sverige AB	7395
Scandinavian Airlines System, SAS	7130
Concordia Bus Nordic AB (Swebus)	7114
CGEA Transport AB (Connex)	6998
Partena AB	5975
Schenker International AB	5464
Flextronics group Sweden AB	4993
Orkla AB	4685
Akzo Nobel AB	4628
Falck Sverige AB	4540
Regaine AB (Pharmacia)	4526
IKEA AB	4289
Tetra Pak Nordic Holding AB	3917
Lear Corporation Sweden AB	3765
Danzas Sweden AB	3550
Avesta Sheffield AB (Avesta Polarit)	3514
Tietoenator Sverige AB	2800
Compass Group Sweden AB	2639
IBM Nordic AB	2565
Corral Petroleum Holdings AB	2433
Alstom T&D AB	2424
Scancem AB	2380
Cap Gemini AB	2321
Daimlerchrysler rail systems (Nordic holding) AB	2245

Källa: ITPS, Internationella företag.

Anm. Storleken på koncernerna har mätts i antal anställda i Sverige 2000 och ingen hänsyn har tagits till huvudkontorets placering.

Bilaga 2

Så gjordes undersökningen av näringsklimatet

NUTEK har, med hjälp av Sifo Research & Consulting, frågat näringslivets chefer hur de ser på förutsättningarna att bedriva verksamhet i Sverige. Frågorna gäller både den allmänna attityden till det svenska näringsklimatet och företagens egna planer för de närmaste åren om bland annat produktion, sysselsättning, forskning och teknisk utveckling. Liknande telefonenkäter har genomförts åren 1990, 1991, 1992, 1993 respektive 1997.

Urvalet av intervjuföretag har gjorts från Veckans Affärers databas år 1999 över Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag vid bokslutsåret 1998. Av dessa har vissa företag uteslutits eftersom undersökningen i huvudsak syftar till att ge en bild av villkoren inom det privata näringslivet. Efter denna gallring gjordes ett slumpmässigt urval av 250 företag bland de 400 som hade störst omsättning 1998. I dessa företag har 250 företagsledare intervjuats, vilket innebär att det inte finns något bortfall. De uppfattningar som speglas i intervjuerna kan således betraktas som representativa för de 400 omsättningsmässigt största företagen i Sverige.

Följande kriterier har använts för att definiera det privata näringslivet:

- Verksamheten skall bedrivas i vinstsyfte.
- Verksamheten skall vara utsatt för konkurrens.
- Huvudprincipen är att företaget finansieras med privat kapital.
- Verksamheten skall inte främst avse en omfördelning av inkomster genom till exempel kapitalförvaltning, spel eller lotterier.
- Vissa undantag har gjorts för statligt finansierade bolag som drivs i vinstsyfte och är utsatta för konkurrens.

Det är i huvudsak företagsledare i koncerners moderbolag som har intervjuats, vilket innebär att de i praktiken har inflytande över betydligt fler företag än de som ingår i undersökningen.

TABELL 5

De 400 omsättningsmässigt största företagen 1998

Omsättning i Sverige och utlandet	3 200 miljarder kronor
Antal anställda i Sverige och utlandet	1,9 miljoner
Omsättning per anställd	3,1 miljoner kronor
Antal anställda i Sverige	0,9 miljoner kronor
Andel anställda i Sverige	52 procent av samtliga anställda

Källa: *Veckans Affärer*

Anm. I antalet anställda ingår hela ABB:s utlandsverksamhet (cirka 199000 anställda). För andra utlandsägda koncerner kan värdena vara underskattade då verksamheten utanför Sverige inte räknats in.

Antalet sysselsatta i Sverige inom 400-gruppen motsvarade en tredjedel av antalet anställda i det privata näringslivet år 1998.⁷ Enligt ITPS statistik över internationella företag⁸ svarade tjugo stora industrikoncerner för cirka 60 procent av alla anställda och ungefär lika stor andel av utgifterna för forskning- och utveckling inom industrin i Sverige 1999. Dessa koncerner svarade sannolikt också för merparten av all FoU-verksamhet som bedrevs utanför Sverige år 1999. Dessutom har de sedan länge dominerat antalet anställda i svenska dotterbolag utomlands samt svensk export.

Ägandeförhållanden

Av de 250 undersökta företagen var 153 svenskägda och 97 utlandsägda. De hade mellan ett fåtal och nästan 200 000 anställda samt en årsomsättning som varierade mellan 800 miljoner och 245 miljarder kronor bokslutsåret 1998.

Mätningar av näringsklimatet ett värdefullt komplement

De senaste årens omvälvande händelser i den svenska och internationella ekonomin har på ett dramatiskt sätt markerat betydelsen av att komplettera traditionella ekonomiska analyser med sådana som fokuserar på företagsledare och deras beslutsfattande. Finansmarknaden reagerar exempelvis kraftigt på rykten, bokslutskommunikéer och pressmeddelanden, men också på faktorer som allmänt förtroende för regeringens politik och förväntningar om utvecklingen i omvärlden. Dagsläget och förväntningar om framtiden påverkar även företagsledarnas beslut, vilka kan få långsiktiga konsekvenser för Sveriges ekonomi.

⁷ Enligt SCB:s nationalräkenskaper uppgick totala antalet anställda i näringslivet till 2,8 miljoner år 1998 och 1999.

⁸ ITPS är sedan den 1 januari 2001 statistikansvarig myndighet för Internationella företag, det vill säga utlandsägda företag i Sverige, svenskägda företag i utlandet, forskning och utveckling i internationella företag samt en strukturstudie av näringslivet i Sverige.

Investeringsbesluten baseras ofta på företagsledningens uppfattning om näringsklimatet. En god förståelse för drivkrafterna bakom näringslivets tillväxt och förnyelse måste därför i hög grad baseras på kunskap om hur näringslivets nyckelpersoner uppfattar villkoren för näringslivets utveckling.

Nästa undersökning redovisas våren 2003

Runt årsskiftet 2002/2003 genomförde ITPS i samarbete med NUTEK en uppföljning av tidigare undersökningar av näringsklimatet. Slutresultaten publiceras våren 2003.

Bilaga 3

Regressionsanalys

För att kunna säga något ytterligare om storleken och tänkbara orsaker till lokalisering av huvudkontor har vi utfört en analys med hjälp av en enklare sannolikhetsmodell av typen ”binary logistics”. Modellresultaten ska inte tolkas absolut, men fungerar väl när vi ser till riktningar och relativa storlekar.

Förklaringsfaktorer

I kapitlet *Utlandsägda företag dominerar och Tänkbara orsaker till lokalisering* diskuterar vi vad som karakteriserar företag med huvudkontor utomlands. De förklaringsfaktorer som ingår i modellen baseras på de resultat som framgår i dessa kapitel. Syftet är att visa hur förklaringsfaktorerna styrker våra slutsatser. Huvudkontorets placering år 2000 är modellens beroende variabel.

Ägande

Den absolut viktigaste förklaringsfaktorn för huvudkontorets placering är hurvida företaget är utlandsägt eller svenskägt. I utlandsägda företag borde sannolikheten vara betydligt högre för att huvudkontoret är placerat utomlands än i svenskägda företag.

Internationaliseringsgrad

De företag som hade mer än 50 procent av alla sina anställda utomlands 2000 räknas som högt internationaliserade, eftersom deras verksamhet hade tyngdpunkten utomlands. För sådana företag borde sannolikheten att huvudkontoret ligger utomlands vara större.

Bransch

Det finns branschvisa skillnader i huvudkontorens placering. Handelsföretag hade flest huvudkontor utomlands räknat i antal företag, medan verkstadsindustrin hade flest huvudkontor utomlands mätt i antal anställda. Tillverkningsindustri innefattar företag inom kemi, verkstad, stål och metall och annan tillverkning. Tjänstesektorn innehåller företag inom finansiell verksamhet, uppdragsverksamhet och andra tjänster. I branschen övrigt ingår företag inom livsmedelsindustri, skogsindustri, byggverksamhet och andra näringar.

Data

Uppgifter om huvudkontorets placering och bransch baseras främst på undersökningen av näringsklimatet (NUTEK 2000). Variabeln internationaliseringsgrad har uppdaterats med data från ITPS statistik över internationella företag avseende 2000. Dessutom har det totala antalet anställda i världen för utlandsägda företag hämtats från respektive före-

tags eller koncerns webbplats. I modellen saknas en tidsdimension, eftersom samtliga data är tvärsnitt. Detta gör det svårt att bestämma orsaksamband. Vi anser ändå att modellen bidrar till att styrka resultaten i analysen.

Tolkning av modellens resultat

Modellen är estimerad med ”binary logistic” och har följande utseende:

$$\text{Log} \frac{1-P}{P} = -(\alpha + \beta_1 \text{utlägd} + \beta_2 \text{helutl} + \beta_3 \text{övrigt} + \beta_4 \text{tillverk})$$

TABELL 6

Binary Logic modellresultat

Variabel	β	Standardavvikelse (S.E)	P-värde	EXP β
Utlandsägd	3,607	0,443	0,000	36,838
Mer än 50 % av de anställda utomlands	1,396	0,403	0,001	4,038
Övrigt	-0,999	0,628	0,112	0,368
Tillverkningsindustri	1,152	0,648	0,092	3,164
Konstant	-3,419	0,481	0,000	0,033
COX & Snell R Square				0,408
Nagelkerke R Square				0,519

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

För en enkel tolkning räknas modellens koefficienter om till sannolikheter efter följande formel (Pindyck, Rubinfeld, 1991):

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha + \beta_i X_i)}}$$

Sannolikheten att ett tjänsteföretag som är svenskägt och har mindre än 50 procent av de anställda utomlands och har huvudkontoret utomlands beräknas på följande sätt:

$$P(\text{utlägd}=0, \text{helutl}=0, \text{övrigt}=0, \text{tillverk}=0) = \frac{1}{1 + e^{-\alpha}} = \frac{1}{1 + e^{3,419}} = 0,031707 \approx 3 \text{ procent}$$

α är modellens konstant.

På motsvarande sätt kan det andra extremfallet beräknas, det vill säga sannolikheten att huvudkontoret är placerat utomlands för utlandsägt företag med mer än 50 procent av de anställda utomlands och som tillhör tillverkningsindustrin:

$$P(\text{utlägd}=1, \text{helutl}=1, \text{övrigt}=0, \text{tillverk}=1) = \frac{1}{1 + e^{-(-3,419 + 3,607 + 1,396 + 1,152)}} = 0,939 \approx 94 \text{ procent}$$

Resultat

I tabell 7 framgår att det är utlandsägda företag med mer än hälften av sina anställda i utlandet som med störst sannolikhet har förlagt sitt huvudkontor i utlandet. Förändringar i ägandet påverkar sannolikheterna mest, men även andelen anställda utomlands har stor inverkan på placeringen av huvudkontoret. Det finns vissa branschvisa skillnader och dessa visar sig framför allt i förhållandet mellan variabeln övrigt och de resterande branscherna.

TABELL 7

Sannolikheter att huvudkontoren är placerade utomlands efter bransch, andel av koncernens sysselsatta utomlands samt ägande.

Bransch	Andel anställda utomlands %	Sannolikhet för lokalisering utomlands	
		Svenskägt	Utlandsägt
Tjänster	< 50	3	55
	> 50	12	83
Tillverkning	< 50	9	79
	> 50	30	94
Övrigt	< 50	1*	31*
	> 50	5*	64*

Källa: NUTEK 2000, bearbetning ITPS.

Anm. * = insignifikant p-värde på 0,11.

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 063 16 66 00
Fax: 063 16 66 01
info@itps.se
www.itps.se
ISBN 91-89606-10-8

